

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТАВРІЙСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРОТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ДМИТРА МОТОРНОГО
Кафедра підприємництва, торгівлі та біржової діяльності
Кафедра менеджменту

ЗАТВЕРДЖУЮ
Зав. кафедри підприємництва,
торгівлі та біржової діяльності
доц. _____ Л.О. Болтянська
29.08.2019 р.

ЗАТВЕРДЖУЮ
Зав. кафедри менеджменту
проф. _____ С.А. Нестеренко
27.08.2019 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«Менеджмент та економіка аграрного виробництва»

для здобувачів ступеня вищої освіти «Бакалавр»
зі спеціальності **208 «Агроінженерія»**
механіко-технологічний факультет
(на основі ПЗСО)

2019–2020 н.р.

Робоча програма навчальної дисципліни «Менеджмент та економіка аграрного виробництва» для здобувачів ступеня вищої освіти «Бакалавр» зі спеціальності 208 «Агроінженерія» механіко-технологічного факультету - Мелітополь, ТДАТУ, 2019 – 20 с.

Розробники: к.е.н., доцент Андрєєва Л.О.;
к.е.н., доцент Сурженко Н.В.

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»

Протокол № 1 від 29 серпня 2019 року

Зав. кафедри підприємництва, торгівлі та біржової діяльності

доц. _____ Л.О. Болтянська

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри «Менеджмент»

Протокол № 1 від 27 серпня 2019 року

Зав. кафедри менеджменту

проф. _____ С.А. Нестеренко

Схвалено методичною комісією механіко-технологічного факультету зі спеціальності 208 «Агроінженерія» для здобувачів ступеня вищої освіти «Бакалавр».

Протокол № 1 від 26.09.2019 року

Голова, доц. _____ А.О. Смєлов

1 ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, ступінь вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	
Кількість кредитів 2+2	Галузь знань <u>20 «Аграрні науки та продовольство»</u> (шифр і назва)	Обов'язкова	
Загальна кількість годин – 60+60 годин	Спеціальність: <u>208 «Агроінженерія»</u> (шифр та назва)	Курс	Семестр
Змістових модулів – 2		4-й	8-й
Тижневе навантаження: - аудиторних занять 4 год. - самостійна робота студента 8 год.	Ступінь вищої освіти: <u>«Бакалавр»</u>	Вид занять	Кількість годин
		Лекції	10+10 год.
		Лабораторні заняття	-
		Практичні заняття	10+10 год.
		Семінарські заняття	-
		Самостійна робота	40+40 год.
		Форма контролю: <u>диференційований залік</u> (екзамен або диференційований залік)	

2 МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Метою дисципліни дослідження дії економічних законів у аграрному виробництві в інтересах суспільства, вивчення закономірностей розвитку сільського господарства і окремих його галузей, узагальнення наукових досліджень та передового досвіду, що надають змогу обґрунтування напрямків розвитку галузі.

Завдання курсу – є опанування студентами заходів щодо підвищення ефективності аграрного виробництва, а саме поліпшення використання виробничих ресурсів; шляхів інтенсивного та екологічного розвитку сільського господарства; ефективності впровадження у виробництво оновленої матеріально технічної бази; раціонального поглиблення спеціалізації і концентрації виробництва, ефективності міжгосподарських форм кооперування і агропромислової інтеграції; удосконалення товарно-грошових відносин між суб'єктами аграрного виробництва.

Предмет: методологія та інструментарій економіки аграрного виробництва.

У результаті вивчення дисципліни **студент повинен**

знати: теоретичні та практичні основи економіки сільського господарства, завдання ефективного використання природних, науково-виробничих та людських ресурсів регіонів країни, територіальні і галузеві структури господарського комплексу, наукові засади державної економічної політики;

вміти: проводити дослідження і надавати наукове обґрунтування раціонального (ефективного) ведення економіки аграрного виробництва та засад економічної політики;

бути ознайомленими: з законодавчими актами України з питань ведення виробничо-господарської діяльності сільськогосподарських підприємств, а також з передовим досвідом щодо здійснення діяльності зарубіжних підприємств аграрного сектору.

3 ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. Економіка аграрного виробництва

ТЕМА 1. Земельні фонди України і їх використання [6, с. 76-99; 7, с. 66-84; 9, с. 45-49; 11, с. 56-82; 12; 13; 20; 27; 35; 48]

Земля – головний засіб виробництва в сільському господарстві. Як засіб виробництва земля має специфічні особливості. Родючість землі

(продуктивність).

Земельний фонд України, його склад і структура. Відповідно до Земельного кодексу України він поділяється на категорії. Землі сільськогосподарського призначення. Сільськогосподарські угіддя. Структура земельної площі.

Державний земельний кадастр. Сукупність даних про землю. Державна реєстрація землекористувань і договорів на оренду землі. Кількісний і якісний облік земель. Бонітування. Економічна оцінка землі. Кадастрові гектари. Диференціальна рента I і II. Плата за землю. Монопольна та абсолютна рента.

Основні напрямки підвищення економічної ефективності використання землі в сільському господарстві. Раціональне землекористування. Система землеробства.

ТЕМА 2. Основні та оборотні фонди сільського господарства [5, с. 106-122; 6, с. 97-118; 10, с. 87-123; 11, с. 78-99; 16; 31]

Економічна сутність виробничих фондів сільського господарства. Виробничі фонди підприємства їх оцінка, класифікація і структура. В процесі виробництва здійснюється поєднання робочої сили і засобів виробництва. Засоби виробництва складаються із засобів праці та предметів праці. У вартісному виразі вони становлять виробничі фонди (засоби) підприємства, які поділяються на основні та оборотні.

Основні фонди та ефективність їх використання. Види оцінки основних фондів. Необхідною умовою правильного використання та відтворення основних фондів є їх класифікація. Знос та амортизація основних фондів. Методи нарахування амортизації основних засобів. Показники використання основних фондів підприємства. Показники ефективності використання основних фондів. Рівень використання основних фондів залежно від окремих факторів. Процес відтворення основних фондів. Стан основних виробничих фондів.

Оборотні засоби і джерела їх формування. Класифікація оборотних фондів. Нормування оборотних фондів. Три методи нормування матеріальних ресурсів.

Шляхи поліпшення використання виробничих фондів. Фізичне (матеріальне) спрацювання. Техніко-економічне (моральне) старіння. Для поліпшення використання оборотних фондів необхідно, в першу чергу, провести аналіз їхнього ефективного використання. Основні напрями поліпшення використання оборотних фондів.

ТЕМА 3. Матеріально-технічна база сільського господарства і науково-технічний прогрес [5, с. 186-202; 9, с. 178-194; 10, с. 175-195; 11, с. 164-174; 18; 24; 26; 34; 36; 39; 43; 44; 54; 56]

Поняття і особливості матеріально-технічної бази сільського господарства. Матеріально-технічна база сільського господарства має речові і структурні особливості.

Енергетичні ресурси сільського господарства. Енергозабезпеченість сільського господарства. Енергоозброєність праці.

Механізація та автоматизація сільськогосподарського виробництва.

Механізація сільського господарства в своєму розвитку проходить три стадії. Система машин. Еталонний гектар. Коефіцієнт змінності. Річний, денний і змінний виробіток механізованих робіт в умовних еталонних гектарах з розрахунку на 1 фізичний трактор певної марки, або на 1 умовний еталонний трактор виконання змінних норм виробітку. Собівартість 1 еталонного гектара механізованих робіт.

Виробничі приміщення, споруди, транспортні засоби і дороги.

Класифікація виробничих приміщень. Економічна ефективність використання виробничих приміщень і споруд характеризується системою показників. Економічна ефективність використання транспортних засобів характеризується системою показників.

Продуктивний і робочий скот.

Продуктивна і робоча худоба посідає чільне місце у складі матеріально-технічної бази сільського господарства. Першочергового значення набуває впровадження досягнень науково-технічного прогресу, які забезпечують інтенсифікацію тваринництва і кормо виробництва.

Основні напрямки розвитку матеріально-технічної бази сільського господарства.

Лізинг як форма оновлення технічної бази виробництва. Лізинг як метод кредитування. Поняття лізингу. Правила здійснення лізингу.

ТЕМА 4. Інтенсифікація сільського господарства [6, с. 137-152; 7, с. 128-144; 9, с. 138-155; 10, с. 135-154; 14; 15; 17; 19; 21; 22; 23; 25; 28; 29; 30; 33; 37; 47; 49; 50]

Сутність інтенсифікації. Сільське господарство може розвиватися двома шляхами: екстенсивним або інтенсивним. Головною метою інтенсифікації є збільшення виробництва продукції і поліпшення її якості для більш повного задоволення потреб населення.

Показники інтенсифікації сільського господарства. При дослідження інтенсифікації об'єктом інтенсифікації є рівень інтенсивності; результатом інтенсифікації – її ефективність. Узагальнюючим показником рівня інтенсивності сільськогосподарського виробництва є сума вартості основних виробничих фондів (Фос) і поточних витрат (без амортизації) (Пв) в розрахунку на 1 га сільськогосподарських угідь.

Економічна ефективність інтенсифікації сільського господарства.

Вихід валової продукції (*ВП*) з розрахунку на 1 га сільськогосподарських угідь. Обсяг валового доходу (*ВД*) з розрахунку на 1 га сільськогосподарських угідь. Обсяг чистого доходу (*ЧД*) або прибутку (*Пр*) з розрахунку на 1 га сільськогосподарських угідь. Обсяг виробництва валової продукції (валового і чистого доходу) в розрахунку на одиницю витрат праці (*Впр*). Обсяг валової продукції (валового і чистого доходу) з розрахунку на вартість основних (*Фоб*) і оборотних виробничих фондів (*Фоб*).

Основні напрямки інтенсифікації і шляхи підвищення її ефективності.

Комплексна механізація і автоматизація на основі його електрифікації; створення

високопродуктивних систем машин і устаткування; вирощування тварин, пристосованих для індустріальних технологій; створення меншої ресурсномісткої та метало місткої техніки; хімізація земель і виробництво хімічних засобів для тваринництва і кормовиробництва; меліорація земель; спеціалізація і концентрація виробництва; впровадження прогресивних форм організації і оплати праці; використання досягнень науки і передового досвіду; підвищення рівня кваліфікації працівників.

ТЕМА 5. Економічна ефективність аграрного виробництва [5, с. 237-252; 9, с. 9-11; 10, с. 13-17; 11, с. 335-354; 32; 38; 40; 41; 42; 45; 46; 51-53; 55]

Сутність економічної ефективності аграрного виробництва. Ефективність. Технологічна ефективність. Економічна ефективність. Соціальна ефективність. Ефект. Економічна ефективність можливо при співвідношенні в трьох варіантах ресурсів з результатами.

Показники економічної ефективності аграрного виробництва. Натуральні і вартісні показники. Валова продукція в поточних і порівнянних цінах. Товарна продукція. Валовий доход. Чистий доход. Прибуток.

Рентабельність виробництва. Рівень рентабельності. Рівень збитковості. Норма прибутку. Маса прибутку приведена до земельної площі.

Шляхи підвищення економічної ефективності аграрного виробництва. Підвищення економічної ефективності сільського господарства передбачає збільшення виробництва і підвищення якості сільськогосподарської продукції при одночасному зменшенні затрат праці і матеріальних засобів на одиницю продукції.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. Менеджмент

Тема 1. Організація як відкрита система та функція менеджменту [17, С. 156-188; 9, С. 61-81; 10, С. 67-72; 16, С. 25-29]

1. Ознаки та загальні риси організацій
2. Різновиди організацій.
3. Елементи організації
4. Закони організації
5. Побудова організації.
6. Організаційні процеси.
7. Організація як відкрита система.
8. Внутрішнє та зовнішнє середовище організації.
9. Етапи життєвого циклу організації.
10. Ресурси організації.
11. Горизонтальний та вертикальний поділ праці.
12. Рівні управління.
13. Організаційне проектування.
14. Елементи організаційних структур, макроструктури і мікроструктури.
15. Класифікація організаційних структур управління.

16. Принципи та процес побудови структур управління.
17. Організаційний розвиток.

Тема 2. Контроль в системі управління [12, С. 73-154; 10, С. 62-66; 24, С. 19-24]

1. Сутність та сенс контролю.
2. Види та елементи контролю.
3. Суб'єкти та об'єкти контролю.
4. Принципи контролю
5. Психологічні аспекти контролю
6. Основні етапи здійснення контролю.
7. Характеристика процесу контролю.
8. Зворотній зв'язок.
9. Корегування контролюючих дій.
10. Характеристики ефективного контролю.
11. Шляхи підвищення ефективності контролю.
12. Види організаційних систем контролю.

Тема 3. Методи та моделі прийняття управлінських рішень [8, С. 77-154, 24, 19-24]

1. Визначення управлінських рішень.
2. Класифікація управлінських рішень, вимоги до їх якості.
3. Обробка інформації та етапи процесу вироблення рішень, фактори, що впливають на процес.
4. Моделі прийняття рішень.
5. Ризик та його місце в процесі розробки та прийняття управлінських рішень.
6. Оцінка виконання рішень.
7. Ефективні та неефективні рішення.
8. Процес виконання та виконавці рішень.

Тема 4. Групи та лідерство в організації [5, С. 15-88; 9, С. 61-81; 13, С. 27-62]

- 9.1. Визначення групи.
- 9.2. Види груп (формальні та неформальні).
- 9.3. Розвиток неформальних груп в організації та доцільність боротьби з ними.
- 9.4. Управління формальними та неформальними групами.
- 9.5. Формальні та неформальні організації.
- 9.6. Розвиток неформальних організацій.
- 9.7. Визначення лідерів та лідерства.
- 9.8. Теорії лідерства. Основні поняття та підходи.
- 9.9. Формальне та неформальне лідерство.
- 9.10. Формальні та неформальні лідери.
- 9.11. Стили лідерства за Р. Лайкертом.
- 9.12. Порівняльний аналіз ситуаційних моделей лідерства.

Тема 5. Організаційні зміни та нововведення [8, С. 36-118; 12, С. 46-101; 14, С. 67-102]

- 12.1. Природа організаційних змін.
- 12.2. Різновиди нововведень.
- 12.3. Управління змінами.
- 12.4. Подолання опору.
- 12.5. Управління інноваційною діяльністю.

4 СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Номер тижня	Вид занять	Тема заняття або завдання на самостійну роботу	Кількість				балів
			годин				
			лк	лаб	сем. (пр.)	СРС	
Змістовий модуль 1. Економіка аграрного виробництва							
1	Лекція 1	Земельні фонди України і їх використання	2	-	-	-	-
	Практичне заняття 1	Земельні фонди України і їх використання	-	-	2	-	6
	Самостійна робота 1	Виконання практичних завдань, робота на навчально-інформаційному порталі	-	-	-	6	2
2	Лекція 2	Основні та оборотні фонди сільського господарства	2	-	-	-	-
	Практичне заняття 2	Основні та оборотні фонди сільського господарства	-	-	2	-	6
	Самостійна робота 2	Виконання практичних завдань, робота на навчально-інформаційному порталі	-	-	-	6	2
3	Лекція 3	Матеріально-технічна база сільського господарства і науково-технічний прогрес	2	-	-	-	-
	Практичне заняття 3	Матеріально-технічна база сільського господарства і науково-технічний прогрес	-	-	2	-	6
	Самостійна робота 3	Виконання практичних завдань, робота на навчально-інформаційному порталі	-	-	-	6	2
4	Лекція 4	Інтенсифікація сільського господарства	2	-	-	-	-
	Практична робота 4	Інтенсифікація сільського господарства	-	-	2	-	6
	Самостійна робота 4	Виконання практичних завдань, робота на навчально-інформаційному порталі	-	-	-	6	2
	Лекція 5	Економічна ефективність аграрного виробництва	2	-	-	-	-

5	Практичне заняття 5	Економічна ефективність аграрного виробництва	-	-	2	-	6
	Самостійна робота 5	Виконання практичних завдань, робота на навчально-інформаційному порталі	-	-	-	6	2
6	Самостійна робота	Підготовка до написання ПМК I	-	-	-	10	-
	ПМК 1	Підсумковий контроль за змістовий модуль 1	-	-	-	-	10
Всього за змістовий модуль 1 - 60 год.			10	-	10	40	50
Змістовий модуль 2. Менеджмент							
7	Лекція 1	Організація як відкрита система та функція менеджменту	2	-	-	-	-
	Практичне заняття 1	Система управління підприємством	-	-	2	-	6
	Самостійна робота 1	Робота на навчально-інформаційному порталі	-	-	-	6	2
8	Лекція 2	Контроль в системі управління	2	-	-	-	-
	Практичне заняття 2	Управлінський контроль та його основні напрямки в роботі підприємства	-	-	2	-	6
	Самостійна робота 2	Робота на навчально-інформаційному порталі	-	-	-	6	2
9	Лекція 3	Методи та моделі прийняття управлінських рішень	2	-	-	-	-
	Практичне заняття 3	Система розробки та впровадження управлінських рішень	-	-	2	-	6
	Самостійна робота 3	Робота на навчально-інформаційному порталі	-	-	-	6	2
10	Лекція 4	Групи та лідерство в організації	2	-	-	-	-
	Практичне заняття 4	Порівняння формальних та неформальних груп	-	-	2	-	6
	Самостійна робота 4	Робота на навчально-інформаційному порталі	-	-	-	6	2
11	Лекція 5	Організаційні зміни та нововведення	4	-	-	-	-
	Практичне заняття 5	Управління ефективністю діяльності підприємства	-	-	4	-	6
	Самостійна робота 5-6	Робота на навчально-інформаційному порталі	-	-	-	12	2
12	Самостійна робота	Підготовка до написання ПМК 2	-	-	-	10	-
	ПМК 2	Підсумковий контроль за змістовий модуль 2	-	-	-	-	10
Всього за змістовий модуль 2 – 60 год.			10	-	10	40	50
Всього з навчальної дисципліни - 120 год.							100

5. ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ, ЩО ВІНОСЯТЬСЯ НА ПІДСУМКОВИЙ МОДУЛЬНИЙ КОНТРОЛЬ № 1

1. Земля як головний засіб виробництва в сільському господарстві.
2. Види родючості ґрунту.
3. Склад і структура земельного фонду України.
4. Економічна ефективність використання земельних угідь в сільському господарстві.
5. Державний земельний кадастр.
6. Основні напрями підвищення економічної ефективності використання землі в сільському господарстві.
7. Економічна суть виробничих фондів сільського господарства.
8. Економічна сутність основних фондів.
9. Показники економічної ефективності використання основних виробничих фондів.
10. Оцінка основних фондів сільського господарства.
11. Структура основних виробничих фондів сільського господарства.
12. Показники забезпеченості господарства основними фондами.
13. Економічна сутність оборотних фондів.
14. Структура оборотних виробничих фондів сільського господарства.
15. Види та сутність незавершеного виробництва в сільському господарстві.
16. Виробничі запаси: сутність та види.
17. Джерела формування та поповнення оборотних фондів.
18. Шляхи покращення використання виробничих фондів.
19. Поняття та склад матеріально-технічної бази сільського господарства.
20. Особливості матеріально-технічної бази сільського господарства.
21. Енергетичні ресурси. Показники рівня забезпеченості господарства енергетичними ресурсами.
22. Електричні ресурси. Показники рівня забезпеченості господарства електричними ресурсами.
23. Механізація та автоматизація сільськогосподарського виробництва.
24. Методика оцінки економічної ефективності впровадження нової техніки.
25. Показники економічної ефективності використання машино-тракторного парку.
26. Основні напрями розвитку МТБ сільського господарства.
27. Сутність інтенсифікації.
28. Показники інтенсифікації сільського господарства.
29. Економічна ефективність інтенсифікації сільського господарства.
30. Основні напрями інтенсифікації і шляхи підвищення її ефективності.
31. Сутність економічної ефективності аграрного виробництва.
32. Показники економічної ефективності аграрного виробництва.
33. Рентабельність аграрного виробництва.
34. Шляхи підвищення економічної ефективності аграрного виробництва.

**ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ, ЩО ВІНОСЯТЬСЯ НА ПІДСУМКОВИЙ
МОДУЛЬНИЙ КОНТРОЛЬ №2**

1. Які фактори обумовлюють необхідність управління організацією?

2. У чому полягають особливості організації як функції управління? Чим обумовлюється складність реалізації функції організації?
3. У чому ви бачите практичну цінність теорії змісту і процесу мотивації ?
4. Які методи проектування і перепроєктування робіт Ви знаєте?
5. Що таке контроль? Яке місце він займає в процесі управління?
6. Як би ви охарактеризували внесок процесного підходу в розвиток теорії мотивації ?
7. Як пов'язані між собою потреби, спонукання, цілі, дії і винагороди в моделі процесу мотивації ?
8. Розкрийте основні положення універсальних теорій організації. Як Ви оцінюєте їх внесок у розвиток теорії організації, та у чому виявляється їх обмеженість?
9. Які вимоги ставляться до ефективної системи контролю? Поясніть.
10. Що таке організація та які загальні риси мають всі організації як об'єкти управління ?
11. За яким критерієм зовнішнє середовище організації поділяють на середовище прямого і непрямого впливу ?
12. На дослідження яких аспектів мотивації спрямовані теорії процесу мотивації ? Що між ними спільного ?
13. Які Ви знаєте типи управлінського контролю?
14. Що таке департаменталізація? За якими напрямками та у які способи може здійснюватися групування організаційних одиниць?
15. Що таке внутрішнє і зовнішнє винагородження ?
16. З яких основних елементів складається система фінансового контролю діяльності організації?
17. Що таке бюджет? Які типи бюджетів існують?
18. Які ідеї покладено в основу теорії ієрархії потреб А.Маслоу ?
19. Які концепції управління сформувалися на основі базових моделей організації ?
20. За яким принципом із всієї сукупності теорій мотивації виділено групу теорій змісту мотивації ? Що їх об'єднує ?
21. Чому менеджери мають використовувати як абсолютні, так і відносні стандарти у процесі контролю поведінки працівників?
22. За якою логікою здійснюється процес мотивації людини згідно теорії сподівань В.Врума ?
23. Що Ви розумієте під контролем поведінки працівників в організації? З яких етапів складається модель контролю поведінки працівників?
24. У чому ви бачите відмінність між категоріями “стимулювання” і “мотивування”?
25. Що таке зовнішнє і внутрішнє середовище організації ? З яких компонент вони складаються?
26. Що розуміється під процесом прийняття рішень в теорії управління?
27. Що таке стиль комунікації ? Які моделі вибору стилю комунікації ви знаєте ?

28. Які ви знаєте джерела влади ? Дайте класифікацію джерел влади залежно від основи їх походження. Як ви розумієте концепцію влади ?
29. Що таке формальні та неформальні комунікації ? Яку роль відіграють неформальні комунікації в управлінні організацією ?
30. Чим відрізняються між собою поведінкова та класична моделі прийняття рішень?
31. Як можна класифікувати підходи до вивчення лідерства ?
32. У чому сутність методу “платіжна матриця”?
33. За допомогою яких методів можна подолати перешкоди до ефективної комунікації та удосконалити комунікаційні процеси в організації?
34. Дайте визначення категорії “лідерство”. Чим лідерство відрізняється від власне управлінської діяльності ?
35. Які фактори перешкоджають ефективній комунікації ? Поясніть механізми їх впливу на комунікаційний процес.
36. Охарактеризуйте автократичний, демократичний і ліберальний стилі керування в контексті “теорії Х” і “теорії У” Д. МакГрегора і концепції трьох стилів керування К.Левіна.
37. На яких припущеннях побудована класична модель прийняття рішень?
38. Розкрийте зміст моделі “шлях-мета” Р.Хауса і Т.Мітчелла (ідея моделі, типи поведінки лідера, ситуаційні фактори, механізм впливу на підлеглого).
39. У чому ви бачите специфіку нисхідних, висхідних і горизонтальних комунікацій ? Які типи повідомлень передаються в їх межах?
40. Що є характерним для сучасних концепцій лідерства порівняно з попередніми підходами?
41. Як можна класифікувати методи обґрунтування управлінських рішень?
42. Які фактори і як обумовлюють вибір носія інформації для комунікації в ситуаційній моделі Ленгела-Дафта ?
43. Назвіть основні елементи комунікації.

6. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА **«Економіка аграрного виробництва»**

Базова

1. Аграрне інформаційне агенство / [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://agravery.com/uk/posts/show/u-listopadi-2015-ukraina-eksportu-vala-psenicu-na-2188-miljona-dolariv>
2. Аграрний бюлетень / [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://glavred@ab.org.ua>
3. Агрономіка / [Електронний ресурс] / Режим доступу: http://www.cropscience.bayer.ua/~media/Bayer%20CropScience/Ukraine/Publications/Agronomika/Agronomika_n02_%202015.ashx
4. Агропродовольчий спектр України 2015 / [Електронний ресурс] / Режим

доступу: http://ucab.ua/files/Survey/Agrospectr/AgriSpectrum_2015_demo.pdf

5. Андрійчук В. Г. Економіка аграрних підприємств: підручник / Андрійчук В. Г. – К. : КНЕУ, 2002. – 624 с.

6. Андрійчук В.Г. Економіка підприємств агропромислового комплексу: Підручник / В.Г. Андрійчук. – К.: КНЕУ, 2013. – 779 с.

7. Економіка підприємства. Навч. посібник / За заг. ред. д.е.н., проф. С.П. Кирильчук. Сімферополь, 2013. – 444 с.: іл.-укр.

8. Економіка підприємства / [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://readbookz.com/book/124/3401.html>

9. Краснова В.В. Економіка підприємства: навч. посіб. для студ. вищих навч. закладів / В.В. Краснова, І.О. Ахновська, М.В. Бандура та ін.; за заг. ред. В.В. Краснової. – Донецьк: ДонНУ, 2012. – 502 с.

10. Мацибора В.І. Економіка сільського господарства / В.І. Мацибора. Підручник. – К.: Вища школа., 1994. – 415 с.

11. Семенов В.М. Економіка підприємства / В.М. Семенов. Підручник. М., 2001.

Додаткова

12. Андрєєва Л.О., Болтянська Л.О., Лисак О.І. Економіка підприємства: Навчальний посібник. / Л.О. Болтянська, Л.О. Андрєєва, О.І. Лисак. – Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2015. – 668 с.

13. Андрєєва Л.О. Ідентифікація стратегічної поведінки сільськогосподарських підприємств / Л.О. Андрєєва // Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки) / За ред. М.Ф. Кропивка. – Мелітополь: Вид-во Мелітопольська типографія «Люкс», 2013. – № 4 (24). – С. 13-19.

14. Андрєєва Л.О. Методичні аспекти формування товарної політики підприємства/ Л.О. Андрєєва //Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки) – Мелітополь: Вид-во Мелітопольська типографія «Люкс». – 2017. – № 3-4 (35-36).

15. Андрєєва Л.О. Моделювання конкурентоспроможності продукції / Л.О. Андрєєва // Збірник наукових праць ТДАТУ (економічні науки) – Мелітополь: Вид-во Мелітопольська типографія «Люкс», 2014. – № 3 (27). С. 57-59.

16. Андрєєва Л.О., Болтянська Л.О., Лисак О.І. Практикум з економіки підприємства: електр. навч. посіб. – 2018. – 244 с.

17. Андрєєва Л.О., Лисак О.І. Ефективність торговельної діяльності аграрних підприємств/ Л.О. Андрєєва, О.І. Лисак // Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки) – Мелітополь: Вид-во Мелітопольська типографія «Люкс». – 2017. – № 1-2 (33-34). – С. 69-80.

18. Андрєєва Л.О., Лисак О.І. Методичні аспекти стратегічного розвитку підприємств/ Л.О. Андрєєва, О.І. Лисак // Науковий журнл «Бізнес-інформ», № 6, 2016 – С. 227-231.

19. Болтянська Л.О. Від вибору бізнес-ідеї до її реалізації //Л.О.Болтянська, В.М. Тебенко //Збірник наукових праць ТДАТУ (економічні науки) / За ред. Л.В. Синяєвої.- Мелітополь 2017. С. 20-27 (Index Copernicus)
20. Болтянська Л.О. Організаційно-економічні основи формування та розвитку аграрного ринку /Л.О.Болтянська //Збірник наукових праць ТДАТУ (економічні науки) / За ред. Л.В. Синяєвої.- Мелітополь 2016. - №2 (31). - С. 33-38
21. Болтянська Л.О. Сучасні тенденції розвитку підприємництва в Україні / О.І. Лисак, Л.О. Андрєєва, Л.О. Болтянська / ADVANCES OF SCIENCE. Proceedings of articles the international scientific conference Czech Republic, Karlovy Vary – Ukraine, Kyiv, 28 September 2018. – С. 1357-1366.
22. Грицаєнко Г. Інвестиційна привабливість України [Електронний ресурс] / Г. Грицаєнко, М. Грицаєнко // Agricultural and Resource Economics: International Scientific E-Journal – 2017. – Vol. 3. – No. 1. – Pp. 80-93 – Mode of access : <https://are-journal.com>
23. Грицаєнко Г.І. Основи інвестиційної діяльності: навчальний посібник. / Г.І. Грицаєнко – Мелітополь: Видавничий будинок Мелітопольської міської друкарні, 2014. – 224 с.
24. Грицаєнко Г.І. Технічне оснащення як пріоритетний напрям інвестування аграрного виробництва [Електронний ресурс] / Г.І. Грицаєнко, І.М. Грицаєнко // Економіка та суспільство. – 2017. – Вип. 9. – Режим доступу: <http://www.economyandsociety.in.ua/index.php/journal-9>
25. Грицаєнко М. І. Інтенсифікація сільського господарства на основі інноваційного розвитку / М. І. Грицаєнко // Інноваційне забезпечення розвитку сільського господарства України: проблеми та перспективи : монографія / [Лупенко Ю. О., Малік М. Й., Шпикуляк О. Г. та ін.]. – К. : ННЦ ІАЕ, 2014. – С. 237–257.
26. Грицаєнко Г.І. Інвестиції в технічне забезпечення аграрного виробництва [Електронний ресурс] / Г.І. Грицаєнко, І.М. Грицаєнко // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2016. – вип. 12. – Режим доступу : <http://global-national.in.ua/archive/12-2016/14.pdf>
27. Грицаєнко Г.І. Метод аналізу ієрархій у визначенні пріоритетних напрямів інтенсифікації землеробства [Електронний ресурс] / В.А. Дідур, Г.І. Грицаєнко, І.М. Грицаєнко // Науковий вісник ТДАТУ. – 2016. – Вип. 6, Т. 1 – С. 22-34. – Режим доступу : <http://nauka.tsatu.edu.ua/e-journals-tdatu/pdf6t1/5.pdf>.
28. Грицаєнко М. І. Взаємозв'язок інтенсифікації та інноваційного розвитку сільськогосподарського виробництва / М. І. Грицаєнко. // Вісник Степу: зб. наук. праць Кіровоград. держ. с.-г. досл. станції НААН. – 2014. – Вип. 11. – С. 195–201
29. Грицаєнко М. І. Інноваційна основа інтенсифікації сільськогосподарського виробництва / М.І. Грицаєнко // Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки) / За ред. М. Ф. Кропивка. – Мелітополь: Вид-во Мелітопольська типографія «Люкс», 2011. – № 1 (15). – С. 38–44
30. Грицаєнко М. І. Інноваційний розвиток сільського господарства / М. І. Грицаєнко. // Збірник наукових праць Таврійського державного

агротехнологічного університету (економічні науки) / за ред. М. Ф. Кропивка. – Мелітополь: Вид-во Мелітопольська типографія «Люкс», 2011. – № 1 (13). – С. 144–152

31. Грицаєнко М. І. Інновація як економічна категорія та її особливості в аграрній сфері / М. І. Грицаєнко // Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки) / за ред. М. Ф. Кропивка. – Мелітополь: Вид-во Мелітопольська типографія «Люкс», 2012. – № 1 (17) – С. 130–138

32. Грицаєнко М. І. Інтегральна оцінка ефективності інноваційної діяльності в аграрній сфері на основі методу аналізу ієрархій / М. І. Грицаєнко // Вісник Одеського національного університету. Серія: Економіка. – 2014. – Т. 19. – Вип. 3. – С. 147–150

33. Грицаєнко М. І. Підприємництво як джерело інноваційної діяльності в аграрній сфері [Електронний ресурс] / М. І. Грицаєнко // Ефективна економіка. – 2014. – №12. – Режим доступу : <http://www.economy.nayka.com.ua/>

34. Грицаєнко М. І. Розвиток наукового забезпечення аграрного виробництва / М. І. Грицаєнко // Економіка АПК. – 2014. – № 6. – С. 79–87.

35. Економіка аграрного підприємства: Навчальний посібник / Т.І. Яворська, Ю.О. Прус, О. М. Петрига; за ред. О.М. Петриги, Т.І. Яворської. Мелітополь: Видавничо-поліграфічний центр «Люкс», 2016. – 498 с.

36. Економіка підприємства. Навч. посібник. [навч. посіб. з грифом МОН 12,94/38,83 ум. др. арк] / Л.О. Болтянська, Л.О. Андрєєва, О.І. Лисак. – Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2015. – 668 с.

37. Завадських Г.М. Дослідження сучасного стану інвестиційної сфери аграрних підприємств / Андрєєва Л.О., Болтянська Л.О. та ін. // Науково-прикладні основи ефективного розвитку аграрного сектору економіки: Монографія. – Мелітополь: Видавничий будинок Мелітопольської міської друкарні, 2014. – 272 с. – С. 155-208.

38. Завадських Г.М. Особливості формування економічної політики регіонів // Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету. - Мелітополь: Вид-во Мелітопольська типографія “Люкс”, 2013. - №1. – Том 1. - с. 85-90.

39. Завадських Г.М. Регіональна економіка: Навчальний посібник. / Г.М. Завадських. – Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2015. – 556 с.

40. Лисак О.І. Державне регулювання ціноутворення в аграрному секторі України / О.І. Лисак / Збірник наукових праць ТДАТУ (економічні науки) – Мелітополь: Вид-во Мелітопольська типографія «Люкс». – 2014. - №2. – С. 97-101.

41. Лисак О.І., Андрєєва Л.О. Концепції відтворення трудового потенціалу/ О.І. Лисак, Л.О. Андрєєва // Збірник наукових праць Подільського державного аграрно-технічного університету: Випуск 23 / ПДАТУ; за ред. д.е.н., проф. В.В. Іванішина. - Кам'янець -Подільський: ПДАТУ, 2015. - 380 с. С. 150-157.

42. Лисак О.І., Андреева Л.О. Проблеми та перспективи експорту аграрної продукції України/ О.І. Лисак, Л.О. Андреева // *Agricultural and resource economics: international scientific e-journal*. - 2017. - Vol. 3, № 1. - С. 139-151.

43. Наукове забезпечення інноваційного розвитку аграрної сфери / О.Г. Шпикуляк, М.І. Грицаєнко // *Бізнес Інформ*. – 2016. – №4. – С. 143-149

44. Науково-прикладні основи ефективного розвитку аграрного сектору економіки: монографія. / Андреева Л.О., Болтянська Л.О., Грицаєнко М.І., Завадських Г.М., Педченко Г.П.– Мелітополь: Видавничий будинок Мелітопольської міської друкарні, 2014. – 271 с. (3,1/15,7ум.др.ар.)

45. Проблеми екологізації сільськогосподарського виробництва / Лисак О.І // *Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету / ТДАТУ*. – Мелітополь, 2013. – Т. 2, № 1 (21). – С. 188-194.

46. Прус Ю.О. Попит і пропозиція в інноваційній системі агропромислового виробництва / Ю. О. Прус, І.В.Агеєва // *Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки) / За ред. Л.В.Синяєвої*. – Мелітополь: Вид-во Мелітопольська типографія «Люкс», 2016. – № 3 (32) – С. 98-110.

47. Прус Ю. О. Інвестиційна діяльність в АПК України / Ю. О. Прус // *Молодий вчений*. – 2017. – № 1.1 (41.1) січень. – С. 68-72.

48. Раціональне землекористування як основа сталого розвитку сільського господарства / Лисак О.І. // *Науковий вісник Львів. нац. ун-ту ветер. медич. та біотехнологій ім. С.З. Гжицького / Львівський НУВМБТ ім. С.З. Гжицького*. – Львів, 2013. – Т. 15, № 2(56). - С. 180-184.

49. Розвиток інноваційної діяльності в аграрній сфері: менеджмент та ефективність: Монографія / О.Г. Шпикуляк, М.І. Грицаєнко. – Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2016. – 424 с.

50. Розвиток інститутів інноваційної діяльності в аграрній сфері / О.Г. Шпикуляк, М.І. Грицаєнко // *Глобальні та національні проблеми економіки*. – 2015. – №8. – С. 292-298. – Режим доступу : <http://global-national.in.ua/archive/8-2015/60.pdf>

51. Яворська Т. І. Малий бізнес у сільському господарстві: теорія і практика: монографія / Т. І. Яворська. – К. : ННЦ “ІАЕ”, 2012. – 384 с.

52. Яворська Т. І. Маркетингова політика різних форм малого бізнесу у сільському господарстві / Т. І. Яворська // *Науковий вісн. Львів. нац. ун-ту ветер. медич та біотехнологій ім. С. З. Гжицького: наук. журнал / Львівський НУВМБТ ім. С. З. Гжицького*. – Львів, 2010. – Т. 13, №1(47),ч. 2 – С. 407–414.

53. Яворська Т. І. Роль інтеграції в розвитку підприємницького характеру особистих господарств громадян / Т. І. Яворська // *Ринкова трансформація економіки АПК: кол. монографія у чотирьох частинах. Ч. 2: Підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва / за ред. П. Т. Саблука, В. Я. Амбросова, Г. Є. Мазнева*. – К.: ІАЕ, 2002. – 754 с.

54. Яворська Т.І. Напрями державної підтримки малого бізнесу в сільському господарстві / Т.І. Яворська // *Збірник наукових праць Таврійського державного*

агротехнологічного університету (економічні науки). – Мелітополь: Вид-во Мелітопольська типографія «Люкс». 2016. - С. 99-104.

55. Яворська Т.І. Інституціональні проблеми розвитку малого бізнесу в сільському господарстві // Наукові праці Полтавської державної аграрної академії. Серія «Економічні науки», випуск 1 (6), том 1 – Полтава, 2013. - С. 338-344.

56. Яворська Т.І. Функціонування інституту власності у сільському господарстві // Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки) /За ред. М.Ф. Кропивка. – Мелітополь: Вид-во Мелітопольська типографія «Люкс», 2013, 396 с. - № 1 (21), том 2 – С.388–394.

«Менеджмент»

Базова

1. Андрійчук В., Бауер Л. Менеджмент: Прийняття рішень і ризик: Навч. Посібник. - К.: КНЕУ, 1998. - 316с.
2. Дойл П. Менеджмент: стратегия и тактика / Пер. с англ. под. ред. Ю.Н. Каптуревского. — СПб.: Питер, 2009.
3. Завадський Й.С. Менеджмент: Management. Т.1. - 2-ге вид. - К.: Українсько-фінський інститут менеджменту і бізнесу, 1998. - 542с.
4. Загородній А.Г., Стадницький Ю.І. Менеджмент реальних інвестицій: Навч. посіб.- К.: Т-во “Знання”, КОО, 2000.- 209с.- (Серія “Вища освіта ХХІ століття”).
5. Кабушкин Н.И. Основы менеджмента: Учебник. – Минск: ЗАО Экономпресс, НПЖ ФУА, 1998.- 284с.
6. Кредисов А.І. та інші. Менеджмент для керівників. – К.: тов. “Знання”, КОО, 1999. – 566 с.
7. Кузнецов Ю.В., Подлесных В.И. Основы менеджмента: Учеб. пособие.– СПб: Изд-во “Олбис”, 1998.- 192с.
8. Лебедев О.Т., Каньковская А.Р. Основы менеджмента: Учеб. пособ./ Под. ред. О.Т. Лебедева. – СП б.: ИД «МИМ», 1997.- 192с.
9. Лук’янець Т.І. Рекламний менеджмент: Навч. Посібник . - К.: КНЕУ, 1998. - 276с.
10. Мартыненко Н. Технология менеджмента. Учебник для студентов вузов. – К.: МП «Леся», 1997.- 800с.
11. Основы менеджмента: Учеб. пособ./ Под ред. В.С. Верлоки.– Харьков: Основы, 1996.- 352с.
12. Хміль Ф.І. Менеджмент: Підручник. - К.: Вища шк., 1995. - 351с.: 1л.
13. Черкасов В.В., Платонов С.В., Третьяк В.И. Управленческая деятельность менеджера. Основы менеджмента./ Отв. ред. А.А.Стативка; Оформл. В.В.Чутур. - К.: Ваклер, Атлант, ХОУП, 1998. - 470с.
14. Шегда А.В. Основы менеджмента: Учеб. пособие. - К.: Тов-во “Знання”, КОО, 1998. - 512с.

Додаткова

1. Ансофф И. Стратегическое управление / Пер. с англ. — М.: Экономика, 2001.
2. Боумэн Клифф. Основы стратегического менеджмента / Пер. с англ. — М.: Банки и биржи, ЮНИТИ, 2008. — 175 с.
3. Глухов В.В. Основы менеджмента. Учебно-справочное пособие. - СПб.: Специальная литература, 1995.-325 с.
4. Зигерт В., Ланг Л. Руководитель без конфликтов. - М.: Экономика, 1990.-386 с.
5. Кортис Д. Найди свой путь в менеджменте Пер. с англ. - М.: Полигран, 1992.-55 с.
6. Кредисов А.І. та інші. Менеджмент для керівників. – К.: тов. “Знання”, КОО, 1999. – 566 с.
7. Крутько В.Н. Введение в менеджмент кризисных ситуаций: практические рекомендации. - К.: МЗУУП, 1994.-52 с.
8. Кузнецов Ю.В. Проблемы теории и практики менеджмента. - СПб.: Изд-во СПб. ун-та, 1994.-208 с.
9. Курочкин А.С. Организация управления предприятием: Учебник. - К.: МАУП: 1996.-132 с.
10. Мескон М., Альберт М., Хедоури Ф. Основы менеджмента. — М.: Дело, 2002
11. Современный менеджмент: теория и практика / Сост. В.И. Яровой, Г.В. Щекин. - К.: МЗУУП, 1994.-144 с.
12. Таусенд Р. Секреты управления. - М.: Интерконтракт, 1991.-128 с.
13. Томпсон А. А., Стрикленд А. Дж. Стратегический менеджмент: Искусство разработки и реализации стратегии: Учебник / Пер. с англ. — М.: Банки и биржи; ЮНИТИ, 2002.
14. Фатхутдинов Р. А. Стратегический менеджмент: Учебник. — М.: ЗАО «Бизнес-школа», 2004. — 416 с.
15. Шалушкин Н.Н. Основы менеджмента и бизнеса: Спецкурс для деловых людей. - К.: МАУП, 1995.-176 с.
16. Щекин Г.В. Основы кадрового менеджмента. Учебник (в 2-х кн.).- К.: МЗУУП, 1994.
17. Щекин Г.В. Теория социального управления: Монография. - К.: МАУП, 1996.- 408 с.
18. <http://amc.gov.ua/> (Антимонопольний комітет України)
19. <http://www.bl.uk/>
20. <http://www.businessvoc.ru/>
21. <http://www.customs.gov.ua> (Державна митна служба України)
22. <http://www.dssu.gov.ua> (Державний комітет України з питань технічного регулювання та споживчої політики)
23. <http://www.glossary.ru/>

24. <http://www.kmu.gov.ua/> (урядовий портал)
25. <http://www.rada.gov.ua> (Верховна рада України)
26. The Balanced Scorecard Institute, <http://www.balancedscorecard.org/>
27. Служба тематических толковых словарей <http://www.glossary.ru>

7. ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

1. Навчально-інформаційний портал ТДАТУ <http://nip.tsatu.edu.ua>
2. Наукова бібліотека ТДАТУ <http://www.tsatu.edu.ua/biblioteka/>
3. Методичний кабінет кафедри економіки підприємств.
4. Сайт кафедри економіки підприємств <http://www.tsatu.edu.ua/et/>
5. Методичний кабінет кафедри менеджменту.
6. Сайт кафедри менеджменту <http://www.tsatu.edu.ua/ouses/>
7. Internet.